

Vydává federální ministerstvo financí ve spolupráci se Státní bankou československou ve vydavatelství **Economia, a.s. Praha**

© federální ministerstvo financí

Adresa redakce: Vinohradská 49,  
120 74 Praha 2

Telefon: 253 018 nebo 2110, linka 361

Vedoucí redaktor: Ing. Ivan Kočárník, CSc.

## OBSAH

Robert HOLMAN: Úspěchy a úskalí ekonomické reformy .....285

Ivan KOČÁRNÍK: K vývoji fiskálního federalismu v ČSFR.....295

Jiří ŠILAR – Milan PELA: Vlastní majetek družstva k rozdělení na podíly při přeměně zemědělských družstev na družstva vlastníků (podílníků).....303

Soňa MOJŽIŠKOVÁ: Přistoupení ČSFR k Úmluvě o řešení sporů z investic.....313

## Finance a úvěr v zahraničí

Marie PEKÁRKOVÁ-REINDLOVÁ: Problémy daňového systému Švýcarské konfederace .....327

## Informace

Petr ZAHRADNÍK: Alan Greenspan – Bankovníctví USA v 21. století .....334

Uprostřed čísla:

Frederic S. MISHKIN: **Ekonomie peněz, bankovníctví a finančních trhů** (na pokračování - 9. část) ss. 285-304.

Všechny bibliografické údaje včetně údajů o autorských právech jsou uvedeny u prvního pokračování v č. 1/91 tohoto časopisu.

Publikováno po dohodě s College, sekci vyd. HarperCollins Publishers

Publishers: Federal Ministry of Finance in Cooperation with Czechoslovak State Bank in Publishing House **Economia, Prague**

© Federal Ministry of Finance

Editor's Office: Vinohradská 49,  
120 74 Prague 2, CSFR

Editor in Chief : Ivan Kočárník

## CONTENTS

Robert HOLMAN: Success and Obstacles of Economic Reform.....285

Ivan KOČÁRNÍK: The Development of the Fiscal Federalism in Czechoslovakia .....295

Jiří ŠILAR – Milan PELA: The Own Property of Cooperatives Divided into Shares in Framework of Conversion of Agricultural Cooperatives into Cooperatives of Owners (Shareholders) ..... 303

Soňa MOJŽIŠKOVÁ: Joining of CSFR to the Convention on the Settlement of Investment Disputes..... 313

## Finance and Credit Abroad

Marie PEKÁRKOVÁ-REINDLOVÁ: Swiss Confederation and Problems of Its Tax System..... 327

## Information

Petr ZAHRADNÍK: Alan Greenspan – Banking of the U.S.A. in the 21-st. Century. ....334

In the middle of this issue:

Frederic S. MISHKIN: **The Economics of Money, Banking, and Financial Markets (To Be Continued - Part IX)** pp. 285-304

You can find all bibliographical data including particulars on copyright in part I of the series in No 1/91 of this journal.

Published by arrangement with College, a division of HarperCollins Publishers.

Redakční rada: ing. Belo Bosák, CSc., ing. Aleš Bulíř, ing. Václav Formánek, ing. Miroslav Hrnčíř, DrSc., ing. Tomáš Ježek, CSc., ing. Milan Jurčeka, CSc., ing. Miroslav Kerouš, ing. Jaroslav Klopal, ing. Ivan Rsyžš – Jozef Kučerák, CSc., ing. Vratislav Kulhánek, ing. Kamil Mikulič, CSc., Vladimír Rudlovčák, CSc., ing. Stanislav Šourek, dr. ing. Dušan Tríska, prof. ing. Miroslav Tuček, CSc., ing. Vladimír Valach, ing. Anton Vavro, CSc., ing. Jan Velek, doc. ing. Karol Vlachynský, CSc., ing. Jan Vrba, ing. Jaromír Zahradník

## The Development of the Fiscal Federalism in Czechoslovakia

The history of the fiscal federalism started in Czechoslovakia after 1968 when the country was constituted as a federal state. It is therefore a comparatively young history, but we can nevertheless follow both extreme decentralization and strong centralization of the fiscal system. A typical feature of the past development of the fiscal federalism in Czechoslovakia was, that when changes occurred in fiscal matters, they had always been fundamental ones. This contribution is mainly focused on the breaking periods, when the system was substantially redesigned. The first part deals with the system after 1968, when the federation was established, the second is focused on the period of centralization after 1970 and the third analyzes several basic problems, established in connection with this system during the time course. Finally some general consequences of the current market transition of the economy are underlined.

DT:330.111.62; 631.115.8 (437)

## Vlastní majetek družstva k rozdělení na podíly při přeměně zemědělských družstev na družstva vlastníků (podílníků)

Jiří ŠILAR – Milan PELA\*

### Úvod – definice majetku zemědělského družstva k rozdělení na vlastnické podíly

Při úvahách o přeměně zemědělských družstev na družstva vlastníků půdy jsou vedeny spory o tom,

– komu se má rozdělit vlastní majetek družstva po restituci (zda současným členům družstva, či vlastníkům půdy, kterou družstvo obhospodařuje, či případně zda tento majetek má náležet státu a má být privatizován podobně jako jiný státní majetek např. formou aukcí),

– pokud má být vlastní majetek družstva rozdělen současným členům družstva, podle jakého klíče má být rozdělen (půda, jiný vnesený majetek, práce).

\* Ing. Jiří Šilar, CSc., pracovník FMF Praha  
Ing. Milan Pěla, člen komise pro otázky ekonomiky a financování zemědělsko-potravinářského komplexu při FMF

Příspěvek byl předán redakci 6. 6. 1991.

Mimo pozornost zůstává klíčová otázka, co je předmětem rozdělování (co je vlastní majetek družstva, který se může rozdělovat na podíly).

Druhou klíčovou otázkou je, jak mohou vlastníci podílu na majetku družstva se svým podílem nakládat a jaké toto nakládání s podílem bude mít důsledky na hospodaření družstva, a tím zpětně i na velikost podílu vlastníka.

To, že tyto otázky nebyly předmětem pozornosti, není náhodou. Celá léta se při hodnocení socialistických podniků oceňovalo plnění úkolů stanovených direktivním plánem, později byl přesunut důraz na hodnocení hospodářského výsledku (zisku či ztráty), tak jak byl vykazován *výsledkovkou* podniku. Zkoumání podniku z hlediska tržní hodnoty jeho majetku a krytí jeho majetku vlastními zdroji nebylo předmětem pozornosti, protože majetek podniku se nemohl stát předmětem koupě nebo prodeje či předmětem dělení na podíly, ale i z jiných důvodů.

Např. návrh zákona o úpravě vlastnictví půdy a jiného zemědělského majetku předložený iniciativní skupinou poslanců (tzv. zákon 3 T) doznal mnoha verzí, ale nikdy nedefinoval uspokojivě majetek družstva, který měl být podle tohoto zákona rozdělen na podíly vlastníkům půdy. To by se mohlo zdát jen technickým, a tudíž nepodstatným rysem návrhu tohoto zákona.

Nedefinice majetku družstva použitelného k rozdělení na vlastnické podíly vzbuzuje však nereálné představy vlastníků půdy o majetku, který by jim mohl být předán s jejich půdou. Na definici majetku družstva použitelného k rozdělení na vlastnické podíly závisí praktická realizace každého zákona, který by měl zajistit přeměnu zemědělských družstev na družstva vlastníků.

V šesté verzi návrhu zákona 3 T (byla předložena pro jednání "u kulatého stolu" dne 10. 1. 1991) majetek družstva k rozdělení na podíly definován opět není.

Podle této verze se má (nedefinovaný) majetek družstva rozdělit dle privatizačního projektu na majetek potřebný k zemědělské výrobě a ostatní majetek (§ 16). Na vlastnické podíly lze rozdělovat jen vlastní majetek družstva, tj. majetek zbývající po restituci, *nezatížený dluhy*. Určení velikosti vlastního majetku je tedy vyjádřitelné pouze v peněžních jednotkách (jako ideální části celkového majetku používaného družstvem). Vlastní majetek družstva, který může být použit k rozdělení na vlastnické podíly, nelze vyjádřit v konkrétních fyzických věcech. Pro dělení majetku družstva (použitelného k rozdělení na vlastnické podíly) na "majetek zemědělský" a "majetek nezemědělský" není v účetnictví družstev žádný podklad. Takovéto dělení vlastního majetku družstva může být jen výsledkem subjektivní úvahy.

Neznalost této problematiky vedla dokonce k tomu, že majetek družstva použitelný k rozdělení na vlastnické podíly byl definován jako "majetek družstva bez pasív". V účetnictví vyjadřují majetek družstva "*aktiva*" a zdroje (vlastní a cizí), které tento majetek financují, jsou *pasíva*. Odečteme-li od majetku (= aktiv) pasíva, dostaneme nulu a není co rozdělovat. Pojmový aparát každého oboru – a to platí i v případě, že jde "jen" o účetnictví – je nutné používat adekvátně jeho obsahu, nemají-li být produkovány věcné nesmysly.

Pravidla pro stanovení vlastnických podílů byla zpracována s ohledem na připravovaný obchodní zákoník v návrhu novely zákona č. 162/1990 Sb. na FMH. Návrh z 16. 4. 1991 nebyl však k projednání předložen, protože byla zvolena koncepce přizpůsobení zemědělských družstev tržním formám v rámci "transformačního" zákona jednotného pro všechna družstva.

## Rozvaha družstva – majetek družstva a zdroje jeho krytí. Rozdíly mezi rozvahou kapitalistického podniku a rozvahou našich hospodářských organizací

Majetkovou situaci družstva (stejně jako kterékoliv hospodářské jednotky) vyjadřuje účetní dokument nazývaný *rozvaha*.

*Forma rozvahy* má obecnou platnost bez ohledu na typ ekonomiky. Rozvaha uvádí na jedné straně aktiva (majetek) a na druhé straně pasíva (zdroje majetku). Obě strany jsou vůči sobě v *bilanční rovnováze*.

V podstatě se neliší podle typu ekonomik ani *položková skladba* aktiv a pasív. Rozdíly jsou spíše v názvosloví, zejména na straně pasív, které vyplývají z rozdílnosti vlastnických vztahů. Další rozdíly spočívají v různé míře podílu některých položek na bilančním úhrnu. Např. v našich rozvahách jsou tzv. nehmotná aktiva, vyjadřující podniková práva, vcelku nevýznamná ve srovnání s jejich objemy v rozvahách podniků rozvinutých tržních ekonomik. Obdobně je tomu s podílem rezerv, který je v našich podnicích nízký, protože jejich funkci suplovaly dotace ze státního rozpočtu.

Závažný rozdíl mezi rozvahami v zemích ES a rozvahami našich podniků spočívá v tom, že rozvahy podniků v zemích ES více odrážejí *likviditu podniku*. Účtové směrnice zemí ES umožňují oceňovat majetek (zejména jde o investice a zásoby) s ohledem na jeho dosažitelnou tržní cenu.

Možnost zrychlení odpisů v kapitalistických podnicích snižuje cenu základních prostředků v bilanci podniku. Tím vznikají tyto efekty: vytváří se tlak na urychlené získání proinvestovaných prostředků, získávají se zdroje na krytí potřeb, tvoří se "tiché" rezervy, odsouvá se zvýšení zisku, a tím i zdanění do dalších let, využívá se reprodukčního efektu odpisů při stabilitě cen.

Zásoby se oceňují maximálně na úrovni pořizovací ceny, často však se používá ceny nižší s ohledem na tržní cenu, kterou by bylo možné získat při prodeji zásob.

Pohledávky se oceňují zásadně individuálně, závazky ve výši splácní a závazky z titulu rent se oceňují současnou hodnotou.

Další rozdíl je v tom, že některé majetky u nás vůbec *neoceňujeme*, přestože jsou předmětem koupě a prodeje a mají tedy svoji reálnou tržní cenu. Kromě vzpomínaných nehmotných aktiv to je zejména *půda*, jejíž cena – ať je vlastníkem kdokoli – nebyla zahrnována do majetku, a tedy nebyla obsažena v aktivech rozvahy.<sup>1</sup>

Schematicky je rozvaha našich zemědělských družstev (či jiných hospodářských organizací) znázorněna na str. 306.

Základní jmění zvyšuje podnik *ze zisku*. Zisk je částka, o kterou výnosy podniku jsou vyšší než jeho náklady.

Je důležité vědět, že pokud jde o materiálovou složku, obsahují náklady *spotřebované* zásoby. Částka spotřebovaných zásob může být vyšší nebo nižší než částka, která byla v daném období vynaložena na pořízení zásob. Znamená to, že materiálová složka nákladů nevyjadřuje potřebu pohotových peněžních prostředků k zajištění výroby.

<sup>1</sup> V příloze 1 je uvedena osnova rozvahy rakouského podniku (dle směrnic ES) podle statě L. Machoně "Harmonizace podnikových účetních uzávěrek". [Výzkumná studie č. 3/1990.] Praha, FMF – studijně-výzkumné centrum 1990.

AKTIVA = majetek

PASÍVA = zdroje majetku

<p>A. základní prostředky a investice</p> <p>I. základní prostředky v zůstatkové ceně</p> <p>II. investice</p> <p>III. přijaté splátkové listy (záloha na investiční výstavbu)</p> <p>IV. vložené investiční podíly</p> <p>V. nehmotná a jiná aktiva</p> <p>B. oběžné prostředky</p> <p>I. peníze</p> <p>II. pohledávky a jiná podobná zúčtování</p> <p>III. zásoby a náklady příštích období</p> <p>C. překročení rozdělení zisku<sup>a</sup></p>	<p>A. I. základní jmění</p> <p>A. II. rezervní fond</p> <p>A. III. fondy družstevních organizací</p> <p>A. IV. provozní účelové fondy</p> <p>C. nerozdělený zisk z minulého roku<sup>a</sup></p>	vlastní zdroje
	<p>B. závazky</p> <p>I. investiční úvěry</p> <p>II. přijaté investiční podíly</p> <p>III. závazky za příkazanými investičními prostředky</p> <p>IV. bankovní úvěry</p> <p>V. vydané dluhopisy</p> <p>VI. ostatní krytí oběžných prostředků</p>	cizí zdroje

<sup>a</sup> Položka C v aktivech se nemůže vyskytovat současně s položkou C uvedenou v pasívech.

Dále je důležité si uvědomit, že *výnosy* podniku *neznamenají tržby* za realizované zboží. Do výnosů se započítává i produkce výrobků, které leží nerealizovány ve skladech (hotové výrobky, nedokončená výroba). Přitom ani zúčtované tržby nemusejí znamenat příjem peněžních prostředků, protože odběratel z různých důvodů nemusí hned dané výrobky a služby platit.

Z uvedeného vyplývá, že *zisk sám o sobě nevyjadřuje platební schopnost*. Podnik může dosahovat zisk, ale je platebně neschopný, protože

- peněžní příjmy spotřeboval na zvýšení nakupovaných zásob nebo investic,
- neprodal výrobky,
- odběratelé nezaplatili jeho dodávky.

Doposud – při měkké *státní* úvěrové politice – podniku stačilo dosáhnout zisku, protože nedostatek pohotových peněžních prostředků banka dříve nebo později pokryla úvěrem (nejpozději po schválení ročních účetních výkazů). Při restriktivní a obecně při *komerční* úvěrové politice s tím počítat nelze. Setkáváme se s pro nás novým jevem – i *vysoce ziskové podniky nemají pohotové peněžní prostředky*, mají potíže s vyplácením mezd a neplatí svým dodavatelům.

To, co bylo řečeno o vztahu zisku k platební schopnosti, platí také pro *vztah mezi jměním podniku a platební schopností*.

### Příklad rozvahy zemědělského družstva

Uvádíme příklad rozvahy konkrétního zemědělského družstva. Jde o družstvo s nadprůměrně vysokým podílem základního jmění na úhrnu celkových zdrojů majetku (téměř 87 %), a přesto jde o družstvo, které nemá pohotové peněžní prostředky. Jeho jmění a ostatní zdroje (vč. bankovního úvěru) jsou plně materializovány v investicích a zásobách, jeho pohledávky se přibližně rovnají jeho dluhům. Rozvaha byla sestavena jako podklad k úvahám o změně družstva na družstvo vlastníků podílů

dle zákona č. 162/90 Sb. a pro úvahu o možnostech vybavení vlastníků půdy k soukromému hospodaření na úrovni hospodaření družstva.

Rozvaha zemědělského družstva

	celkem	restituční nároky	obnova soukromých zemědělců <sup>a</sup>	k rozdělení na podíly <sup>b</sup>
<b>AKTIVA</b>				
A. základní prostředky v zůstatkové ceně <sup>c</sup>	192 889	6 116	141 021	45 752
z toho: bytové jednotky	16 964	1 101		15 863
zemědělské budovy a stavby	105 078	1 011	104 067	
administrativní a průmyslové budovy	15 893	504		15 389
komunikace	9 676		9 676	
meliorace	5 498		5 498	
stroje zemědělské	25 280	3 500	21 780	
stroje nezemědělské	14 500			14 500
investice nezemědělské	34 811			34 811
náhrady za poškozené a zbourané cizí stavby		5 000		
B. zásoby celkem	111 627	32 500	54 720	24 407
z toho: nakupované pro zemědělství	9 152	500	8 652	
nakupované pro průmysl a stavebnictví	19 993			19 993
nedokončená rostlinná výroba vlastní výroby rostlinné výroby pro spotřebu (krmiva)	9 803		9 803	
vlastní výroby rostlinné výroby pro prodej	5 964	2 000	3 964	
zvířata	4 414			4 414
cenné papíry a účasti	62 301	30 000	32 301	
	5 731			5 731
<b>majetek celkem</b>	<b>345 058<sup>d</sup></b>	<b>43 616</b>	<b>195 741</b>	<b>110 701</b>
<b>PASÍVA</b>				
A. I základní jmění	299 035	34 497	188 110	76 428
B. III závazky za přikázanými prostředky	4 119	4 119		
C. nerozdělený zisk z minulého roku		5 000		
A. II rezervní fond	9 576			9 576
A. III, IV ostatní fondy	3 169			3 169
B. IV úvěry na trvale se obracející zásoby	28 009		7 631	20 378
B. IV kontokorentní úvěr	1 150			1 150
<b>zdroje krytí majetku celkem</b>	<b>345 058</b>	<b>43 616</b>	<b>195 741</b>	<b>110 701</b>

<sup>a</sup> obnova soukromého hospodaření (vrácení veškerého vneseného majetku a další vybavení soukromých zemědělců)

<sup>b</sup> zbytek majetku po restituci a obnově soukromého zemědělství

<sup>c</sup> Zemědělské budovy a zemědělské stroje by bylo účelné rozdělit na skupinu použitelnou a nepoužitelnou pro soukromé hospodaření.

<sup>d</sup> Součet sloupců "restituce", "obnova" a "rozdělení" je proti sloupci "celkem" vyšší o 5 000, které družstvo oddělí ze svého zisku, aby mohlo náhrady z poškození apod. uhradit.

## **Co může být použito z majetku družstva pro rozdělení na vlastnické podíly. Základní jmění družstva**

Z toho, co již bylo výše řečeno, můžeme rozdělit na vlastnické podíly *ideální* část vlastního majetku družstva, kterou vyjadřuje strana *pasív* (aktiva se rozdělovat nedají).

Před rozdělením příslušné části majetku na vlastnické podíly musí zemědělské družstvo vypořádat restituční nároky podle zákona č. 229/1991 Sb. ze dne 21. 5. 1991, o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku.

To, co může být použito k restituci a k rozdělení na vlastnické podíly, je *základní jmění družstva*, nikoliv celé vlastní zdroje krytí majetku družstva. Je tomu tak proto, že fondy, které jsou součástí vlastních zdrojů, mají účelové určení a nelze je proto dělit na vlastnické podíly. Tak např. rezervní fond slouží k vyrovnání výkyvů v zisku podniku a k udržení stability výše vlastnických podílů, fond kulturních a sociálních potřeb byl utvořen ke "společenské" spotřebě apod.

Na restituci majetku vznikl nárok ze zákona. I když restituce má mít převážně naturální formu, mohou vzniknout finanční nároky (rozdíly ve stavu nemovitostí při jejich převzetí a předání apod.). V citovaném zákonu se v § 10 uvažuje s oceňováním věcí na základě znaleckých posudků, jimiž věc může být oceněna odlišně od jejího ocenění v účetnictví podniku. To vytváří možnost podstatného snížení základního jmění zemědělského družstva. Případnou nemožnost dostat finančním restitučním nárokům by měl řešit zákon o konkursu podniku, který určí i pořadí vypořádání závazků.

Vlastnickým podílem se může stát jen ideální část základního jmění družstva po vypořádání restitučních nároků vyjádřitelná v penězích. Nic nebrání tomu, aby vlastnický podíl při přerušení vztahu vlastníka k družstvu byl vrácen ve věcech v takové ceně, která odpovídá ceně podílu, nebo aby tento podíl byl proplacen v penězích, pokud se družstvu podaří příslušnou část základního jmění přeměnit do likvidní podoby.

Podle návrhu obchodního zákoníku je definováno základní jmění družstva jako souhrn členských vkladů, k jejichž splacení se členové družstva zavázali. Základní jmění zemědělského družstva podle současně platných účetních předpisů vzniklo k 1.1.1991 sečtením fondu základních prostředků a investic a obrátového fondu (tedy nikoliv jako souhrn členských vkladů). Podle návrhu obchodního zákoníku jsou družstva povinna postupně zřídit nedělitelný fond ve výši nejméně jedné poloviny zapisovaného základního jmění. To znamená, že družstva, která by se případně transformovala na družstva dle obchodního zákoníku z družstev podle současně platných zákonů bez likvidace, by na majetkové podíly mohla rozdělovat jen část základního jmění po oddělení jeho části do nedělitelného fondu v jeho minimální výši.

### **Vlastnický podíl na majetku družstva a důsledky uplatnění práva vlastníka při nakládání s tímto podílem pro družstvo**

Ať už právo podílu na majetku družstva po restituci bude mít kdokoliv (jen současní členové družstev, jen vlastníci půdy a jiného zemědělského majetku, kteří ho do družstva vložili, nebo majetku, který byl družstvy používán, družstvům přikázán) a

at' už budou podíly na majetku družstva rozděleny podle jakéhokoliv klíče (půda, nebo jiný majetek, nebo pracovní účast, nebo kombinace některých z těchto výrobních činitelů, a to v jakémkoliv poměru) nebo at' budou dokonce podíly na vlastním majetku družstev po uspokojení restitučních nároků prodávány zájemcům např. v dražbě analogicky podle zákona o malé privatizaci, vždy je *vlastnický podíl jen poměrnou částí na základním jmění družstva v poměru k ostatním vlastnickým podílům a má určitou pevnou cenu jen k datu sestavení rozvahy družstva*, a to ještě cenu ovlivněnou současnou metodikou účetnictví.<sup>2</sup> Tato cena není tržní cenou podílu. Jestliže část vlastníků podílů vystoupí z družstva tím způsobem, že své podíly prodají jiným členům družstva za jakoukoliv cenu, hospodářskou funkci družstva to nijak neovlivní. Jestliže však z družstva vystoupí více nebo méně podílníků se značnou částí podílů na majetku družstva a budou požadovat splacení svých podílů v penězích, příp. jestliže se družstvo neformálně zlikviduje a bude nuceno vypořádat se se všemi majiteli podílů, pak zpravidla dojde při převádění základního jmění družstva do likvidní (peněžní) podoby ke značným ztrátám.

Družstva mají (jak jsme již uvedli) svoje základní jmění a fondy plně materializovány v hmotném majetku (stavby, stroje, zásoby apod.) potřebném pro hospodaření. Ani rezervní fondy družstev (pokud je družstva utvořila) nejsou uloženy v prostředcích, které by bylo možné promptně aktivovat, a tak získat pohotové peněžní prostředky.

Likvidita podstatné části majetku družstev je velice omezená. Majetek družstev je v prostředcích použitelných k zemědělské výrobě provozované specifickým způsobem "družstevní velkovýroby". Jen nepodstatná část staveb a strojů by byla použitelná pro hospodaření v nekooperujících (samostatných) soukromých rodinných zemědělských podnicích.

Část majetku družstva při ztrátě své funkce v družstevní velkovýrobě může pozbýt značné části své ceny (tržní cena tohoto majetku se proti účetní ceně podstatně sníží) úměrně s tím, jak se tento majetek se zmenšením družstva či s likvidací družstva stane méně funkčním, či dokonce zcela nefunkčním. V takovémto případě se základní jmění při závěrečné rozvaze družstva může rovnat nule či nabýt "záporné hodnoty", tj. majetek likvidovaného družstva bude mít nižší hodnotu než jeho krytí cizími zdroji. Družstvo nejenže nic na podíly nerozdělí, ale nebude se moci ani plně vyrovnat se svými věřiteli, a jestliže nedokončilo restituci majetku, ani s oprávněnými osobami.

Toto znehodnocení fungujícího majetku při nevhodné transformaci zemědělských družstev může mít stejné následky jako znehodnocení základních fondů zemědělské výroby při kolektivizaci a nové znehodnocení základních fondů při tzv. druhé kolektivizaci v období normalizace.

Představa, že by svými službami družstva splácela členské podíly v široké míře, je rovněž nereálná, protože by při široké míře splátek svých závazků službami neměla čím hradit náklady na poskytované služby.

Při dnešním prozatím omezeném zájmu o vystupování z družstev k soukromému hospodaření družstva vlastníky jimi dosud používané půdy a jiného zemědělského majetku, kteří se k soukromému hospodaření rozhodnou, schopná naturálně nebo i finančně vybavit budou.

<sup>2</sup> Vyhláška FMF č. 586/1990 Sb., o odpisování základních prostředků, platná od 1. 1. 1991, předpisy o oceňování zásob vlastní výroby (zvířat, osiv, krmiv apod.) ve Směrnících k účtové osnově, které vydává FMF

## **Základní kritérium přizpůsobení družstev tržním formám**

*Pokračování zemědělské výroby bez znehodnocení výrobních fondů (tzv. morálním opotřebením kapitálu) je základním ekonomickým kritériem transformace družstev i forem privatizace státních zemědělských podniků.*

K tomuto kritériu přistupují i problémy sociální (pracovní příležitost na vesnici) a ekologické (zemědělství jako krajinytvorný činitel) při zastavení zemědělské výroby nebo jejím podstatném útlumu. Při případném útlumu výroby v oblasti hospodaření zemědělského podniku by národohospodářská ztráta byla kompenzována odstraněním nutnosti udržování výroby subvencemi ze státního rozpočtu. (Po uskutečnění privatizace již rizika změn struktury výroby i forem soukromého vlastnictví přestanou být národohospodářskými riziky. Stanou se rizikem podnikatelským.)

Návrh transformačního zákona či lépe návrh zákona přizpůsobovacího (přizpůsobení družstev formám družstev podle obchodního zákoníku) musí umožnit vznik i jiných forem podnikání v zemědělství (sdružení fyzických osob ke společnému podnikání, společnosti soukromých výrobců s ručením omezeným, společnosti s ručením omezeným s podílovými vlastníky, akciové společnosti hospodařící na pronajaté půdě vč. zahraničních).

*Cílem transformačního zákona je přizpůsobení družstev těm formám, které jsou schopné obstát v tržní ekonomice.*

Z pragmatických důvodů považujeme za vhodné řešení takovou přeměnu družstev, v níž se vlastníky podílu na dosavadním majetku družstva (základním jmění po vypořádání restituce) stanou jejich členové, kteří jsou na existenci a prosperitě družstva existenčně závislí a jejichž závislost může být zesílena dalšími členskými vklady.

Za zdravou pokládáme i privatizaci a "personifikaci" částí činnosti družstev formou nájmu, podílové mzdy a privatizace některých činností jejich prodejem do soukromých rukou (autodoprava, stavební údržba).

## **Transformace zemědělských družstev a vlastnictví zemědělské půdy**

Transformace družstev na družstva vlastníků půdy, kteří v zemědělství nepracují ani pracovat nemíní a práci v zemědělství neznají, nemá ekonomický smysl. Tímto způsobem by se vytvořila vrstva vlastníků nepatrných podílů na majetku družstev, kteří by byli zainteresováni na maximálním rozdělení zisku družstva na dividendy bez zájmu na dalším perspektivním rozvoji družstva. Jejich ekonomická funkce by byla obdobná funkci drobných akcionářů, na které by byl rozdělen celý základní kapitál akciové společnosti. Tato cesta privatizace státních socialistických podniků byla v koncepci ekonomické reformy zamítnuta. Při transformaci družstev, kdy podíl vlastníka půdy by nevznikl na základě jeho úspor (odložení spotřeby), by navíc odpadl důvod podpory drobného vlastnictví podílů jako stimulační sklonu k úsporám. Vlastnická práva k půdě a k jinému majetku lze dostatečně uspokojit placením nájmného, které bude z počátku patrně nízké. Jeho nízká výše umožní rozšíření soukromých hospodářství rolníků a podpoří tak privatizaci zemědělství levnou půdou.

Při pozdějším vzrůstu zájmu o zemědělské podnikání i ze strany družstev a jiných

obchodních společností, by bylo možné předpokládat použití půdy ve vlastnictví fyzické či právnické osoby jako vkladu za účelem účasti na podnikání a získání dividendy. Vklad půdy ze strany člena družstva by zvýšil jeho členský podíl na majetku družstva. Půda by tímto způsobem přešla do vlastnictví družstva (nebo obchodní společnosti) z vlastnictví fyzických nebo právnických osob. Tyto osoby by mohly (ale nemusely) získat půdu zpět do svého vlastnictví jen v rámci vypořádání členského podílu při vystoupení z družstva (obchodní společnosti), pokud by to bylo součástí ujednání či obsahem stanov a pokud by nedošlo ke zkrácení členského podílu na základě povinnosti člena družstva či obchodní společnosti s r.o. ručit do výše podílu za ztráty z hospodaření družstva či obchodní společnosti.

## **Závěr**

Zákon o převodu zemědělských a jiných družstev do forem družstev předpokládaných obchodním zákoníkem by měl být přijat co nejdříve, protože blokační § 33 zákona o úpravách vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku znemožňuje zemědělským družstvům i účelné nakládání s majetkem nutné pro jejich přizpůsobení trhu a ztěžuje i privatizaci zemědělství (např. vybavení vystupujících členů k soukromému hospodaření, prodej nepotřebného majetku, vložení prostředků do zpracovatelských podniků zemědělských surovin apod.).

## **Příloha č. 1 Rozvaha rakouského podniku (dle směrnic ES)**

### **AKTIVA**

#### **A. investiční majetek**

- I. nemateriální majetkové předměty (koncese, průmyslová práva apod.)
- II. věcné investice (pozemky, stavby, technické zařízení, stroje, ostatní zařízení a vybavení, zálohy na investice)
- III. finanční investice (účasti a podíly, půjčky sruženým podnikům, cenné papíry a ostatní investiční půjčky)

#### **B. oběžný majetek**

- I. zásoby (suroviny, nedokončená výroba, hotové výrobky, provedené zálohy)
- II. pohledávky a ostatní majetkové předměty
- III. cenné papíry
- IV. šeky, stav pokladny, pohledávky u úvěrových ústavů

#### **C. položky časového rozlišení**

**c e l k e m a k t i v a**

### **PASÍVA**

#### **A. vlastní kapitál (dříve základní kapitál nebo kmenový kapitál)**

- I. upsaný
- II. kapitálový rezervní fond
- III. rezervní fondy ze zisku
- IV. převod zisku (+), ztráty (-) z minulých let
- V. roční přebytek (+), schodek (-)

#### **B. rezervy**

1. penzijní a obdobné
2. daňové rezervy
3. ostatní rezervy

### C. závazky

1. výpůjčky
2. závazky vůči úvěrovým ústavům
3. přijaté zálohy na objednávky
4. závazky z dodávek a výkonů
5. závazky ze směnek
6. závazky vůči sdruženým podnikům
7. závazky vůči účastnickým podnikům
8. ostatní závazky - z titulu daní

### D. položky časového rozlišení

celkem pasíva

*poznámka:* Zjednodušená rozvaha malých společností v Rakousku může uvádět v bilanci jen položky označené velkými písmeny a římskými číslicemi.

## Příloha č. 2 Majetek zemědělských družstev k 31. 12. 1990 dle sumarizace rozvah v tis. Kčs

	ČR	SR	ČSFR
základní jmění [tis. Kčs]	131 972	74 569	206 541
pasíva celkem [tis. Kčs]	177 316	95 674	272 990
podíl základního jmění [%]	74,4	77,9	75,7

*poznámka:* Základní jmění ZD je součtem vykazovaného fondu základních prostředků, obrátového fondu a zůstatku rezervního fondu; zůstatek rezervního fondu do základního jmění neměl být započten, ale nejde o velkou částku.

*pramen:* údaje FMF, oddělení ekonomiky zemědělství

## SUMMARY

### The Own Property of Cooperatives Divided into Shares in Framework of Conversion of Agricultural Cooperatives into Cooperatives of Owners (Shareholders)

The article concerns on problems which are connected with preparing new act on transformation or adjustment of agricultural cooperatives into trade companies. The way out of this adjustment is a division of collective property to ownership shares. These shares can be covered only by own assets of cooperatives. In this field can be some complications which follow from problems of restitution. This process can influence the market price of property and also the value of ownership shares. This adjustment must be provided without any negative influences to the agricultural production. The authors characterized problems which must be solved in this context.